

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133 **Araştırma Makaleleri** / Research Articles

DOI: <https://doi.org/10.31198/idealkent.1390130>

Sayı *Issue* 42, Cilt *Volume* 15, Yıl *Year* 2023-4, 790-815

Evsizliğe Giden Süreç: Yaşam Koşulları, Aile ve Sosyal Destek Ağları Üzerine Derinlemesine Bir İnceleme¹

*

Musa Gürel²

ORCID: 0000-0003-4132-1700

Öz

Bu çalışma, evsiz bireylerin yaşadığı zorlukları, evsizliğe sürükleyen faktörleri, günlük yaşam şartlarını ve aile ile sosyal destek ağlarının rollerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Evsiz bireylerle yapılan araştırma için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş olup mülakatlar için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak Bursa il merkezinde sokak, terminal ve konukevinde kalan 14 evsiz erkek ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulguların analizinde ise, betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, evsizliğe giden süreç, evsizlerin yaşam koşulları ve karşılaştığı zorluklar, aile ve sosyal destek ağları şeklinde üç ana tema üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda evsizliğin çoğunlukla aile içi sorunlar ya da ölümlerle başlayıp ekonomik kayıplar ve psikolojik sorunlarla derinleştiği belirlenmiştir. Evsiz bireylerin yaşam koşulları barınma, sağlık, ekonomik yoksunluk, istihdam, gıda, güvenlik, hijyen ve damgalanma gibi ciddi zorluklarla şekillenmiştir. Evsiz bireylerin neredeyse tamamının aile, arkadaş ya da diğer sosyal destek ağlarından yoksun olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu bireylerin duygusal, sosyal ve ekonomik destek sistemlerinden mahrum kaldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla, evsizliğin sadece barınma eksikliği değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik faktörlerin karmaşık bir etkileşimi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evsiz bireylerin yaşam kalitelerini iyileştirmek için, aile ve sosyal destek ağlarını güçlendirecek ve onları topluma yeniden entegre edecek kapsamlı sosyal politikaların veya hizmetlerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Evsizlik, evsizliğe giden süreç, yaşam koşulları, sosyal destek*

¹ Bu çalışma, "Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet Çalışmaları: Bursa Örneği" adlı doktora tezinin bir kısmı kullanılarak üretilmiştir.

² Dr, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı (mezun), E-posta: musa.gurel@hotmail.com

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133 **Araştırma Makaleleri** / Research Articles

DOI: <https://doi.org/10.31198/idealkent.1390130>

Sayı *Issue* 42, Cilt *Volume* 15, Yıl *Year* 2023-4, 790-815

The Process Leading to Homelessness: An In-Depth Study on Living Conditions, Family and Social Support Networks

*

Musa Gürel³

ORCID: 0000-0003-4132-1700

Abstract

This study aims to comprehensively examine the difficulties faced by homeless individuals, the factors leading to homelessness, their daily living conditions, and the roles of family and social support networks. A qualitative research method has been preferred for the research conducted with homeless individuals, and a semi-structured interview form was prepared. Face-to-face interviews were conducted with 14 homeless men staying on the streets, at terminals, and in guest-houses in the city center of Bursa. In the analysis of the findings, the descriptive analysis technique has been utilized. The data obtained have been evaluated over three main themes: the process leading to homelessness, the living conditions of the homeless, and the challenges they face, as well as family and social support networks. The research results have determined that homelessness often begins with domestic issues or deaths and deepens with economic losses and psychological problems. The living conditions of homeless individuals are shaped by severe challenges such as housing, health, economic deprivation, employment, food, security, hygiene, and stigmatization. It has been revealed that almost all homeless individuals lack family, friends, or other social support networks. Moreover, these individuals have been identified as deprived of emotional, social, and economic support systems. Consequently, it has been concluded that homelessness is not merely a lack of shelter but also a complex interaction of social and psychological factors. To improve the quality of life of homeless individuals, the development of comprehensive social policies or services that will strengthen family and social support networks and reintegrate them into society is recommended.

Keywords: Homelessness, the process to homelessness, living conditions, social support

³ Dr., Istanbul Sabahattin Zaim University, Institute of Graduate Studies, Department of Social Work (graduate), E-mail: musa.gurel@hotmail.com

Giriş

Evsizlik olgusu son 40 yıl içerisinde, tüm dünyada giderek daha fazla ilgi çekmeye ve tartışılmaya başlamıştır. Bu konuda yapılan araştırmalar özellikle Batı toplumlarında yoğunlaşmış olsa da, evsiz bireyler dünya genelinde her yerde görünürlüğünü arttırmaya devam etmektedir (Akyıldız, 2017, s. 71; Özdemir, 2010, s. 81; Türkcan ve Türkcan, 1996, s. 9). Türkiye'de 2000'li yıllara kadar, evsizlik, kentsel yoksulluk ve konut sorunu politik bir müdahale gerektiren bir mesele olarak görülmemiştir. Kırsal alanlardan kentlere göç ile birlikte, hem barınma ihtiyacını karşılamak için gecekondu bölgelerinin varlığı, hem de sosyal bağlar için aile, akraba, komşuluk, mahalle gibi doğal sosyal destek ve koruma mekanizmalarının bulunması evsizliğin oluşmasını engellemiştir. Bu destekler, göç eden bireylerin ilk başlarda karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmelerine ve şehir hayatına uyum sağlamalarına yardımcı olmuş, toplumsal eşitsizliği önleyici bir rol oynamıştır. Ancak son 20 yılda yoğun göç alan şehirlerde, kent merkezlerine yakın bölgelerdeki ucuz kiralık konut seçeneklerinin azalması, kentsel yoksulluğu ve evsizliği artıran bir faktör olarak belirlenmiştir. Bu durum, şehirlerde yaşayan yoksul nüfusun artışına katkıda bulunmuştur (Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu, 2009, s. 37). Türkiye'de, özellikle büyükşehirlerde sokaklarda, terminal ve hastane acillerinde, geçici barınaklarda, camilerde ve parklarda evsiz bireylerin daha fazla görünür hale gelmesi, kamusal alanlardaki bu değişikliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Evsizlik tanımlarına bakıldığında, hemen hemen hepsinde ortak bir nokta bulunmaktadır: bireyin barınak sahibi olmaması, kamusal alanlarda uyuması ve düzenli bir evinin (kiralık ya da mülk olarak) bulunmaması (Bekaroğlu Doğan, 2020, s. 1345). Öte yandan Ravenhill (2008, s. 13) tarafından evsiz bireyler, çatısız, barınaksız ve güvencesiz veya istikrarsız yaşam koşullarına maruz kalanlar olarak da tanımlanmıştır. Çatısızlık, sokaklarda, parklarda veya açık alanlarda uyumak zorunda kalan ve bir çatı altında yatma imkânı olmayan kişileri ifade etmektedir. Barınaksızlık ise, çatısı olmayan yerlerde yaşamayan, ancak yine de konut olarak kabul edilmeyen yerlerde kalan kişilere atıfta bulunmaktadır. Güvencesiz barınanlar kategorisi, geçici konaklama hizmetleri, pansiyonlar, oteller veya akraba evlerinde yaşayan ve her an tahliye edilme tehdidi altında olan bi-

reyleri kapsamaktadır. Diğer yandan, "çatısızlık" terimi bazen fiziksel, yasal ve sosyal alanlardan yoksunluk anlamına gelirken, evsizlik daha geniş bir kapsamda yasal ve sosyal dışlanmayı da içerebilmektedir. Her iki durumda da bu koşullara sahip bireyler evsiz olarak kabul edilmiştir (Femi, 2017, s. 7).

Evsizlik üzerine yapılan çalışmalar, yapısal nedenler (işsizlik, yoksulluk, konut piyasası, sosyal politikalar) ve bireysel nedenler (aile içi sorunlar, akıl hastalığı, alkol ve madde bağımlılığı) üzerinde odaklanmıştır. Ancak son yıllarda, bu iki nedenin birleştiği hibrid bir yaklaşım ile bu sürecin diğer etkenleri de tartışılmaktadır (Main, 1998: 41). Bu bağlamda bireyleri evsizliğe sürükleyen süreç, birçok farklı aşamadan oluşan karmaşık ve çoğu zaman kişisel ve yapısal faktörlere bağlı bir durumdur (Somerville, 2013, s. 388). Başlangıçta kişisel nedenlerle ortaya çıkan süreç, zamanla ekonomik zorluklara; iş kaybı, aşırı borçlanma veya beklenmedik gelir düşüşlerine bağlı olarak gelişebilir. Bu durum, kira ve faturalar gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını güçleştirerek aile içerisinde sorunların oluşmasına katkı sağlayarak evsizliğe yol açabilmektedir. Yetersiz konut veya standart dışı koşullarda yaşamak, evsizlik sürecine doğrudan etki ederek süreci şekillendirmektedir (Song vd., 2020, s. 809). Bu süreç içerisinde birey, aile ve arkadaş çevresinden yeterli desteği alamayabilir, bu da onun yalnızlaşmasına ve daha da zor bir duruma düşmesine neden olabilmektedir (Wright vd., 2020, s. 1030). Dolayısıyla farklı nedensel perspektifler, evsizliği aile ve sosyal ilişkilerde yaşanan problemlerin bir sonucu olarak değerlendirmiştir (İlhan ve Ergün, 2010, s. 81).

Ayrıca Johnson'a göre (1997, s. 443), evsizliğe giden süreçte, sağlıksız koşullar, madde ve alkol kullanımı, evsizliğe katkıda bulunabilen başka bir önemli faktördür. Madde kullanımı ve evsizlik arasındaki ilişki iki yönlüdür; madde kullanımı evsizliğe yol açabilirken, evsizlik de madde bağımlılığını tetikleyebilmektedir. Bağımlılık nedeniyle kişi işini kaybedebilmekte, ailesi ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri zedelenebilmekte ve bu da maddi destek kaynaklarının azalmasına yol açabilmektedir (North vd., 2010, s. 1056).

Bu bakımdan tüm bu faktörler birleştiğinde, istikrarlı barınma durumundan soyutlanan birey, sokakta yaşamaya başlamaktadır (Johnson vd., 1997, s. 442). Sokakta yaşamak ise kendi başına bir dizi yeni zorluğu beraberinde getirir; sağlık durumunun kötüleşmesi, güvenlik sorunları ve sosyal izolasyon gibi. Uygun yardım ve destek mekanizmaları devreye girmediğinde, bu durum bireyin uzun dönem evsizliğe sürüklenmesine ve

topluma yeniden entegre olmasını zorlaştıran ciddi bir sosyal sorun haline gelmesine neden olabilmektedir (Marra vd., 2009, s. 350; Eyrich-Garg, 2010, s. 366). Bu bakımdan evsizliğe giden süreç, sosyal destek ağları, yaşam koşulları ve aile dinamikleri gibi çeşitli faktörlerle şekillenebilmektedir. Bu durum ise kişiyi, yalnızlık ve izolasyon duygularını etkileyebilmektedir (Bower vd., 2017, s. 1-2). Bundan ötürü evsizliği yaşayan kişi, genellikle sosyal izolasyon yaşadığı için ve sınırlı sosyal desteklere veya aile ağlarına sahip olduğu için bu süreçten kurtulması çok zor olabilmektedir. Nitekim evsiz bireyler, genellikle genel nüfusa kıyasla daha az aile ve sosyal desteğe sahiptir (Fisk vd., 2000, s. 357).

Sosyal destek eksikliği ise birçok açıdan yoksunluğu dile getirmektedir. Robertson (1988, s. 315) tarafından belirtilen sosyal destek, dört temel bileşenden oluşmaktadır: 1) Bireyin kendini değerli hissetmesine yardımcı olan duygusal destek, 2) Bireyin sorunlarını tanımlamasına, anlamasına ve çözüm önerileri almasına olanak tanıyan bilgi desteği, 3) Bireye toplumsal aidiyet hissi veren sosyal birliktelik desteği, 4) Bireyin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olan araçsal destek. Doğan'ın (2008, s. 31) çalışmasında ise, sosyal destek, bireyin çevresinden yardım talep etmesi ve bu yardımı kabul etmesiyle ilgili bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan, sosyal destek ağları, yaşam koşulları ve aile dinamikleri, evsizlik riskine katkıda bulunduğu gibi bu durumlar iyileştirildiğinde kişinin bu süreçten çıkması da sağlanabilir. Bu bağlamda aile dinamikleri ve sosyal destek ağları, evsizliği anlamak ve ele almak için kritik bir rol oynar.

Evsiz bireylerin karakteristik özelliklerine baktığımızda; birçok evsiz birey zihinsel sağlık sorunları yaşarken, bazıları ise zihinsel açıdan uyanık ve net bir düşünce yapısına sahip olabilmektedir. Kimi alkol ve uyuşturucu kullanımına meyilli olabilirken, kimileri bu tür bağımlılıklardan uzak durmaktadır. Bazı evsizler toplumsal desteklere başvururken, diğerleri kendi çabalarıyla maddi gelir sağlamaya çalışmaktadır. Bütün bu çeşitliliğe rağmen, Wright ve Rubin (1991, s. 208), evsiz bireylerin çoğunun fiziksel engellilik gibi bedensel sorunlar yaşadığını, aile bağlarının genellikle zayıf veya tamamen kopuk olduğunu, sosyal dışlanmışlık ve şiddetli yoksulluk içinde olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal ilişkileri genellikle zayıf olup toplumsal kaynaklardan faydalanma konusunda da genellikle pasif olabilmektedirler (Acar ve Erbay, 2013, s. 9). Bu bakımdan ev-

sizlik, toplumsal kaynaklara sınırlı erişim, kişilerin konut, hijyen, güvenlik, gıda ve diğer temel ihtiyaçlara erişimlerinin sınırlı veya hiç olmadığı bir durumu da ifade edebilmektedir.

Diğer taraftan evsiz insanların yaşam koşulları genellikle istikrarsızlık, güvensizlik ve temel ihtiyaçların eksikliği ile betimlenmektedir. Biswas-Diener ve Diener (2006)'e göre evsiz bireyler, sıklıkla güvenli ve istikrarlı bir konuta erişimden mahrum kalarak tehlikeli yaşam durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu bireyler geçici barınaklarda, terk edilmiş binalarda veya sokaklarda yaşamakta ve bu durum onları sert hava koşullarına ve güvenlik risklerine maruz bırakabilmektedir (Johnson ve Chamberlain, 2008, s. 343). Evsiz bireyler çoğu kez berber, banyo olanakları gibi uygun hijyen kaynaklarına erişimden de yoksundurlar (Taylor ve Dear, 1981, s. 225-227). Sert iklim şartlarına maruz kalma ve hijyen standartlarının altında bir çevrede bulunma, ciddi sağlık sorunlarını meydana getirmektedir (İlhan ve Ergün, 2010, s. 80). Ayrıca, eksik ve yetersiz beslenme, uykusuzluk, madde ve alkol kullanımı gibi faktörler de sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yaşam koşulları, evsiz bireylerin genel sağlık durumlarını ciddi şekilde etkileyerek onları kronik hastalıklar, zihinsel sağlık sorunları ve erken yaşam kaybı riski ile karşı karşıya bırakabilmektedir (Fazel, Geddes, ve Kushel, 2014, s. 1532).

Evsiz bireyler sıklıkla damgalanma ve sosyal dışlanmayla da karşılaşabilirler, bu da onları ana akım toplumdaki daha da izole edebilmektedir. Bu durum, evsiz bireylerin genellikle genel nüfusa kıyasla daha düşük yaşam memnuniyeti ve mutsuzluk yaşamalarına neden olabilmektedir (Biswas-Diener ve Diener, 2006, s. 187). Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, sokaklarda yaşayan bireylerin hayatlarına dair kapsamlı bir perspektif sunmak ve evsizliğe giden süreci, yaşam koşullarını, aile ve sosyal destek ağlarının bu süreçteki rollerini derinlemesine incelemektir. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırmanın temel sorunsalı şu şekilde ifade edilebilir: evsizliğe yol açan sürecin temelinde, evsiz bireylerin yaşam koşulları ve aile/sosyal destek ağlarının rolü nedir? Araştırma probleminin yanıt bulmak amacıyla evsiz bireylerin konukevinde ve sokaklarda yaşadığı sürece odaklanılmıştır. Ayrıca, aile bağları, arkadaşlık ilişkileri ve toplumsal destek ağlarının, evsiz bireylerin yaşam kalitelerini ve topluma reintegrasyon süreçlerini nasıl etkilediği de bu çalışmanın kapsamında ele alınmıştır.

Yöntem

Evsizliğe giden süreç, yaşam koşulları ve aile ile sosyal destek durumlarının detaylı bir şekilde incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmanın temelinde ise, olguların bütüncül şekilde incelenmesi, kompleks ve değişken bir doğası bulunan bireyin davranışları ve bireyin içinde bulunduğu sosyal ortamın gözetilmesi oldukça önemlidir (Karataş, 2015, s. 62-63). Araştırmada evsiz bireylerin evsizlik deneyimleri, yaşam koşulları, aile ve sosyal destek ağları hakkında derinlikli bilgi elde etme fırsatı veren, araştırmacıların çeşitli olgular ve olaylar hakkında özet bilgi toplamak için sıkça başvurdukları bir yöntem olarak kabul edilen betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır (Büyükoztürk vd., 2008).

Örneklem

Bu araştırma da Bursa ili evsizlerin yoğun olarak yaşadığı kentlerden biri olması nedeniyle (Gürel, 2023, s. 6) çalışma sahası olarak seçilmiştir. Veri grubuna amaçlı ve kartopu örnekleme teknikleri kullanılarak ulaşılmıştır. Nitekim amaçsal örnekleme tekniğinde araştırmacı araştırma sorularına cevap bulabileceği düşündüğü bireylerden veri toplamaktadır (Coşkun, vd., 2015, s. 142). Amaçsal örnekleme tekniği olan ölçüt örnekleme kullanılarak Bursa il merkezinde sokaklarda ya da konukevinde yaşayan ve belirli kriterleri karşılayan evsiz bireyler örneklem olarak seçilmiştir. Bu kriterler arasında ruhsal rahatsızlıkların olmaması, aşırı alkol ya da madde kullanımının bulunmaması, iletişim sorunlarının olmaması, kendilerini ifade edebilme yeteneği ve araştırmaya gönüllü olarak katılma isteği yer almaktadır. Araştırmanın amacına uygun olarak, amaçlı örnekleme ile konukevinde, kartopu örnekleme yöntemiyle de sokakta (terminal, park, cami avlusu) kalan toplam 14 evsiz bireyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi

Araştırmada evsiz bireylere uygulanacak yarı yapılandırılmış görüşme formlarının uygulanabilmesi adına İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan 30.04.2021 tarihinde çalışmanın etik açıdan uygun bulunduğu onayı alınmıştır. Çalışma kapsamında nitel veriler araştırmacı tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir.

Evsiz bireylerle yazılı ve sözlü onayları alındıktan sonra yapılan görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Her iki katılımcı grubuyla yapılan görüşmelerde toplamda 620 dakikalık ses kaydı ile 135 sayfalık deşifreye erişilmiştir. Transkripsiyon da ortaya çıkan 63 kod ile ana temalar ve alt temalar elde edilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler kodlanarak kategoriler elde edilmiştir. Kategoriler, araştırmanın amacına göre ana temalar altında birleştirilmiştir. Kodlar ve kategoriler üzerinden başlıklar ve alt başlıklar oluşturularak bulgular verilmiştir. Elde edilen bu temalar üzerinden araştırmacının sonuçları kendi yorumlarıyla sunması ve değerlendirmesi anlamına gelen betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirmeler yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kod	Yaş	Doğum Yeri	Medeni Durum	Yaşadığı Yer	Eğitim	Evsizlik Süresi
KE-1	74	Düzce	Bekar	STK konukevi	Lise	36 ay üzeri
KE-2	53	Muş	Bekar	Belediye konukevi	İlkokul	0-12 ay
KE-3	56	Kars	Evli-ayrı	Belediye konukevi	Lisans	13-36 ay
KE-4	45	Sinop	Evli-ayrı	Belediye konukevi	Lise	0-12 ay
KE-5	42	Bursa	Bekar	Terminal	İlkokul	0-12 ay
KE-6	56	Erzurum	Boşanmış	Belediye konukevi	Lise	36 ay üzeri
KE-7	55	İstanbul	Boşanmış	Sokak-cami	Lise	36 ay üzeri
KE-8	36	İzmir	Bekar	Terminal	Ortaokul	36 ay üzeri
KE-9	29	Bursa	Bekar	Sokak-metruk bina	Lise	13-36 ay
KE-10	57	Bursa	Boşanmış	Stk konukevi	Ortaokul	36 ay üzeri
KE-11	54	Kars	Evli	Terminal	İlkokul	36 ay üzeri
KE-12	57	Ankara	Boşanmış	Stk konukevi	İlkokul	36 ay üzeri
KE-13	56	Bursa	Evli	Sokak-park	Ortaokul	0-12 ay
KE-14	25	Diyarbakır	Bekar	Terminal	Lise	36 ay üzeri

“KE” Katılımcı Evsiz kısaltılması olarak ifade edilmiştir. Bulgularda da bu kodlar kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular; evsizliğe giden süreç, evsizlerin yaşam koşulları ve karşılaştığı zorluklar, aile ve sosyal destek ağları şeklinde üç ana tema üzerinden değerlendirilmiştir.

1. Evsizliğe Giden Süreç

Bireyleri evsizliğe sürükleyen süreç, aile içi sorunlar, ekonomik zorluklar, işsizlik ve mental sağlık sorunları gibi hem yapısal hem de bireysel etmenlerin etkileşimiyle başlamaktadır. Yüksek konut maliyetleri ve düşük gelirler, bireyleri barınak bulmada zorlar; ailevi kopukluklar ve bağımlılık sorunları ise onları toplumsal destek sistemlerinden uzaklaştırır. Bu nedenle, evsizliğe giden süreç, bireysel ve toplumsal dinamiklerin birleştiği karmaşık bir durumdur. Bu bölümde, evsizliğin nasıl anlaşıldığı, bir bireyin evsizliğe nasıl sürüklendiği, evsizliğe sebep olan faktörler gibi konular evsizliği yaşayan bireylerin bakış açısıyla ele alınmıştır.

Evsizlik Algısı, Evsizliği İlk Deneyim ve Sonrası

KE-10'e göre gerçek anlamda evsiz olabilmek için aile bağlarıyla iletişimin olmaması, yalnız ve kimsesiz olması gerekmektedir.

Evsiz, ailesi olmayan kimsesiz kişidir. Ev küçük bir kulübe ile ya da bir barınma ile de çözülebilir ama o kişiye evsiz diyebilmemiz için gerçekten bu dünya da birinci dereceden yakınlarını kaybetmiş olması lazım. Hastane de günlerce refakatsizsen evsizsin.

Evsiz, vatansız, yersiz, yurtsuz olarak da vurgulanmıştır. Nitekim bunların altında yatan temel duygunun ise çaresizlik olduğu görülmektedir.

Evsiz bir insan tamamen vatansız, yurtsuz bir insana benzer. Evi yoksa bir insanın her şeyde çaresizdir, kendisini boşlukta hisseder, tutunacak bir dalı yoktur, yaşam için hevesini kaybeder (KE-7, 61y).

Katılımcıların çoğu evsizlik sürecinin aile içerisinde yaşanan sorunlar veya aile üyelerinden birinin kaybı ve boşanma gibi nedenler ile başladığını belirtmiştir.

İlk eşim vefat etti benim kıyamet başladı sonra 2. Kez daha evlendim ama sürmedi. 15 yıldır aile vs yok. Tek çalıştım düzensiz bir şekilde ev de sokaklarda barınmalarda kaldım süründüm (KE-1, 74y).

Kendimi ilk olarak eşimden ayrıldıktan sonra evsiz hissettim. Aile kopukluğu olduktan sonra hayatın manası kalmadı. Ailem, çocuklarım

için yaşıyordum ama onlarda sırtını dönünce otomatik olarak boşa düşüyorsun ve tek başıma kalıyorsun (KE-7, 55y).

Sosyoekonomik şartlar ve buna bağlı gelişen yoksulluk, işsizlik ve ekonomik yetersizlik, kişileri evsizliğe sürükleyen en önemli nedenlerden birisidir.

Dönerci dükkanım vardı esnaftım durumum çok iyiydi. Biraderler benden mal kaçırdılar, kendi üstüne aldılar bütün malları. Benim yerime başkası olsa intihar eder çünkü tepeden dibe indim zirvedeydim aşağı düştüm (KE-15, 58y).

En büyük sebep tabi ki ekonomik durumlar. Fakirlik. Ailem zaten fakir babamı 10 yaşında kaybettim yoksul kaldık annem de eğitilmiş bir insan değil bizimle çok ilgilenemedi yönlendiremedi. Yani temelinde yoksulluk var ve buna bağlı olarak ailevi problemlerin ortaya çıkmasıdır (KE-12, 35y).

Madde, alkol ve kumar bağımlısı olan evsiz bireyler de oldukça fazladır. Genellikle bu bireyler ilk başlarda sokak ile ev arasında git gel yaşamaktadır. Bir süre sonra aileye ve çevreye verdikleri zarardan dolayı tamamen sokağa düşmektedirler. KE-14, bağımlılığın evsizliğe nasıl etki ettiğini şöyle ifade etmiştir:

Benim gençliği mahveden en büyük şey madde yani kendi hatam. Ben bir boşluğa düştüm ilk içerken bir şey olmaz diye zannettim ama bir baktım içten içe gidiyorum. Annemi de kaybetmem bu alışkanlığımı daha da artırdı. Depresyon, psikolojik sorunlar ilaçlar kullanmaya başladım. Babam da yüzüme kapatınca kapıları sokakta terminalde yaşamaya başladım.

Yüksek konut maliyetleri, özellikle düşük ve sabit gelirli gruplar için yaşanabilir mekânları ulaşılamaz kılarken, ekonomik baskıyı artırarak daha fazla insanın evsizliğe itilmesine neden olmaktadır.

Kira muhabbetleri, iş olmuyor, hayvan gibi çalışıyorsun hakkını alamıyorsun yetmiyor. Çalışmayınca ne oluyor evler yuvalar yıkılıyor. Yuvaların yıkılmasının en büyük sebebi ev kiralardır(KE-13, 56).

Evsizliğe giden süreç, genellikle aile içi sorunlar ve kayıplar, ekonomik sıkıntılar, iş kaybı, yeterli gelirin olmaması, mental sağlık sorunları, bağımlılık, eğitimsizlik ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği gibi bir dizi aşamayı içermektedir.

2. Evsiz Bireylerin Yaşam Koşulları ve Zorluklar

Evsiz bireylerin yaşam koşulları, genellikle toplumun diğer kesimlerine göre daha zorlayıcıdır. Genellikle barınma sorunu, beslenme zorlukları, sağlık ve güvenlik sorunları, psikolojik ve sosyal sorunlar, ekonomik zorluklar ve işsizlik, hijyen ve giyim, hizmetlere erişim zorlukları ve sosyal izolasyon gibi zorluklar, evsizlerin yaşam koşullarını içermektedir.

Barınma, Aile ve Yalnızlık

Yıllarca sokaklarda kalan KE-6, barınma imkânından yoksunluğun meydana getirdiği zorluğu ‘ölsem de kurtulsam’ şeklinde aktarmıştır;

Kışın çok üşüdüm sokaklarda. Ölsem de kurtulsam dedim hep. Parklarda kaldım, sonra cami hocası bir yer ayarladı orda kalmaya başladım 10 yıl sağda solda kaldım çok zorlandım dışarıda. Orda burada hep geçiştirdim hayatımı.

Evsiz bireyler, aileleri veya eski sosyal çevreleriyle bağlantılarını kaybederek, yalnızlık ve çaresizlik gibi duygularla yaşam koşullarını açıklamıştır. Cezaevinde yıllarca kalmış olan 57 yaşındaki KE-12, “Her şey zorladı beni, ailesizlik, destek verecek insanların olmaması, cezaevinde ömrün yarısı geçmesi, çıkıp yeni bir hayata başlayamamak benim adım zor olmuş hayatım nasıl olsun” şeklinde umutsuzluğunu dile getirmiştir. KE-7, maddi olanakların bir şekilde düzeltilebileceğini ama yalnızlığın çok zor olduğunu belirtmiştir; “İlk 4 yıl aile hasreti en büyük zorluğumdu. Çalışıyordum para sıkıntım yoktu ama ailesizlik. Bekar adamsın yalnızlık yaşıyorsun bunlar çok zor”.

Evsiz bireyler, sokakta yaşadıkları için fiziksel saldırı, hırsızlık veya başka türdeki tehlikelere karşı daha savunmasızdır.

Her türlü insanla karşılaşıyorsun, yani esrarcısı, içkicisi, bağımlısı var. Benim sokakta terliğimi, ayakkabı, en son battaniyemi soydular ulan dedim bari sokakta kalan adam soyulmaz. Tabi tehlike altındasın şimdi tahtanın üstünde yatıyorsun gece 3 de birkaç kişi kaldırıyor başında duruyor uyuşturucu sigara var mı diye. Sokakta kalmak zor ve tehlikeli (KE-8, 36y).

Sağlık Durumu

Evsiz bireyler, genellikle sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmakta ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamaktadır. Yetersiz beslenme, dü-

zensiz uyku, hijyen eksikliği ve sürekli stres gibi faktörler, evsizlerin genellikle bağışıklık sistemlerini zayıflatmakta, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarına yol açabilmektedir.

Sağlık sorunlarım da zorladı her şey üst üste geldi yeşil kartım kapalı ilaçlarımı alamıyorum kronik rahatsızlıklarım var, hastaneye gitmem gerekiyor tedavi olmam gerek kalp hastasıyım hastaneye gidemedim ikametim olmadığı için yeşil kart çıkartamadım. Yani böyle bir ortam yani bütün şartlar o kadar hazırды ki intihar için. Bunlar zorladı evsizken sağlık giderini karşılayamıyorsun, kimseden birşey isteyemiyorsun, can güvenliğinin yok bunlar hepsi insanı mahveder (KE-1, 74y).

Ayrıca, zihinsel sağlık sorunları ve bağımlılıkları olan evsizlerin bu durumlarıyla ilgili uygun tedavi ve destek hizmetlerine erişimi de sınırlıdır.

Ben bir boşluğa düştüm. Depresyon, psikolojik sorunlardan dolayı ilaçlar kullanmaya başladım. Sonra tedavi olmak istedim ama o yerlerde beni almadı kimlik yok, ikamet yok (KE-14, 25y).

Ayrıca öz güven ve sosyal statü kaybı da evsizliği içinden çıkılmaz hale getiren psikolojik zorluklar olarak ifade edilmektedir.

Özgüvenin bitmesi de insanı zorluyor bitiyorsun, sağlığın mahvoluyor abi tamamen. Bakıyorsun elinde bim poşeti dolu dolu gidiyor sen de hiçbir şey yok başkasının vicdanına kalmışsın, bir kere ağladım ya benim de sucuk istiyor ya canım ama alamıyorsun işte kendimde güç bulamıyorum (KE-2, 53y).

Ekonomik Yoksunluk ve İstihdam Koşulları

Evsizlerin karşılaştığı en büyük zorluklardan biri de sosyoekonomik sorunlardır.

Beni en çok zorlayan husus işsizlik oldu. Ne kadar hayata tutunma istesem de düzenli bir iş olmadığı müddetçe çok zorlandım. Ben geçmişimden sıyrılmak istiyorum ee hadi kimsesizliği, yalnızlığı, yersiz yurtsuzluğu, evsizliği geçtim, bağımlılıkları geçtim ama çalışıp tutunmak istiyorsun ee hani iş nerde iş arıyorsun temiz kağıdı istiyor (KE-8, 36y). İşsizlik en büyük sebebi. Mesleğim yok tahsilim yok düzgün. Ekonomik sebepler çoğunlukla beni evsiz bıraktı. İş bulamamak da diğer bir sorun çünkü evsiz olduğun kalacak belli bir yerin olmadığı için kimse iş de vermiyor güvenmiyor, düşkün olduğun için sana eziyet edip para vermiyor hakkını yiyor (K9, 29y).

Ekonomik yoksunluk çoğu evsiz bireyi bankalardan kredi çekmeye sebep olmakta ve bu durum hayatı boyunca borçları ödeyemeyen duruma

düşürebilmektedir. Nitekim KE-10 bu durumu “Çoğumuz emekli bir sürü kredi çektik hem alkol hem de hayatta kalmak için ama ömür boyu borç ödeyeceğiz işte..” şeklinde izah etmiştir.

Gıda, Güvenlik ve Hijyen Koşulları

Evsiz bireyler genellikle sağlıksız koşullar, şiddet, gasp, ölüm gibi çok tehlikeli durum ve ağır koşullarla karşılaştığını sıklıkla dile getirmiştir.

Sokakta banyo, yemek sorununun oluyor. Tehlike altındasın zaten. Şimdi bankta yatıyorsun gece ne idiği belirsiz kişi kaldırıyor başında duruyor sigara var mı diye. Bu sefer daha güvenli diye hastaneler ya da terminallere gidiyorsun ama oradan da kovuluyorsun. Hijyen olarak, bir tane gömleğim vardı her gün yıkayıp giyiyorum (KE-4, 45y).

Evsizlerin karşılaştığı diğer bir zorluk ise onur kırıcı bir şekilde, insanlardan bir şey istemek zorunda kalma, bir başkasına muhtaç olma olarak belirtilmiştir.

Beni inciten asıl şey, insanlar sanki hep bir şeyler istiyormuşum gibi bakıyor. Geçen gün hiçbir şey yememiştım bir vatandaş bana baktı anladı o bana sanki muhtaçmışım gibi hissettirdi, ihtiyaç sahibi gibi gördü. Yani biz bir başkasının gözünde muhtaç olarak çaresiz aciz olarak görüyoruz bu en büyük zorluk (KE-6, 56y).

KE-11 ise, üç gün aç kalmış, sokakta saldırıya uğramış ve yaralanmıştır:

Evsizlik sürecinde can güvenliği zorluğu yaşadım bu birincisi. İkincisi yapı olarak ben karnım aç diyemeyen bir tipim, buraya gelmeden önce 3 gün aç kaldım kimseden bir şey isteyemedim. Sonra saldırıya uğruyorsun telefonumu elimden almaya kalktı iki tane tinerci falçatayla kolumu sıyırdı yaraladı, yani sokaktaki bir insanın can güvenliği yok.

Öte yandan yaşanan sorunlar ve zorluklar evsizlerin hayatta kalma stratejisi geliştirmesini sağlamıştır.

Bir kere yağmur yağınca gece soğuk olunca nerede kaldı kim takar bizi. Nasıl yaşayacağını ayakta duracağını artık yaşaya yaşaya öğreniyorsun. Mesela 24 saat açık olan kıraathaneler var uyumak yasak ama karnım açsa param yok diyorum gece fırına gider ekmek alırım, sabah kahveye geçince çay verirler, öğlen aşevine gider yemek yiyorum. Gündüz dükkan dolaşırım durumunu başımdan geçeni anlatırım bir şeyler verirler gider bir yerlerde otururum (KE-6, 56y).

Evsizliği eşiyle birlikte sokak geçiren KE-4, içerisinde bulunduğu zor koşullara rağmen nasıl hayatını devam ettirmeye çalıştığını şöyle açıklamıştır;

Çadırda kaldık para yok açız bu çok zor bir durum. Eşimle kalıyorum bide gece içeni var uyuşturucu kullananı var. Sonra bizim gibi evsiz olan birisinin çöp kutularından bira şişesi falan topladığını gördüm sonra bende elime aldım poşeti bira şişesi falan toplamaya başladım. Görüldüğü üzere bazı evsizler başa çıkma stratejileri oluşturmaktadır.

Sosyal Dışlanma ve Damgalanma Durumu

Sosyal dışlanma ya da damgalanma evsizlerin yaşadığı diğer zorluklardır. Bu durum, bireylerin toplum içinde izole olmalarına ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta mahrum kalmalarına yol açarak, onların yaşam kalitelerini düşürüp toplumla bağlarını zayıflatmaktadır. KE-13, yaşadığı aile içi sorunları çözmek amacıyla yetkililere başvurmasına rağmen karşılaştığı duyarsızlık ve damgalanma durumunu şöyle ifade etmektedir:

Ben hayatta bir kişiye zarar vermiş değilim, kavga etmiş değilim. Gittim polise dedim eşimle sıkıntım var, yuvam dağılıyor, gittim avukata, görevlilere, savcıyla yüz yüze konuştum ne dedi biliyor musun senin mezuniyetin ne, nerede kalıyorsun dedi. Yaw insanların düşeni adam yerine koymaması, garibansın zor kalmış evsizsin diye damgalaması, bunlar çok zor şeyler.

KE-2, “elinden tutulursa hayat kurtulur” şeklinde sosyal desteğe vurgu yaparak, damgalanma ve sosyal dışlanmaya dikkat çekmiştir:

İnsan sohbet etmeden konuşmadan tanıyabilir mi uzaktaki bir insanı başkasının yorumu üzerinden nasıl anlayabilirsin. Halbuki her sokakta gördüğün bir garip dilenci ya da hırsız mı öyle insanlar var ki sokakta ama temiz dürüst ekmek parasının peşinde sadece akılsızlığının ya da hayatın acımasızlığının sonucunu yaşıyor. Ama insanlar anlarırsa yardımcı olurlar elinden tutup ona yardım ederse hayatı kurtulur onu bilmiyorlar.

Özellikle iş arama süreçlerinde evsizlik damgasından dolayı kişilerin yaşadıkları zorluklar çok fazladır.

Toplum iyi bakmaz yani evsiz adama güvensizlikten dolayı. Alkoliği var, hırsız var yani her türlü olay var. İnsanlar çekinerek bakar. İş aramaya gidiyorsun nerede kalıyorsun barınma da adam seni çalıştırmaz bence haklıdır. Tabi herkesi zan altında bırakmamam lazım iyileri de vardır (KE-5, 42y).

3. Sosyal Ağlar, Aile İlişkileri ve Destek Mekanizmaları

Evsiz bireyler, yaşamlarını sürdürebilmek için bir dizi zorluğa göğüs germek zorunda kalırken, sosyal ağlar ve aile ilişkileri bu süreçte hayati öneme sahip olabilmektedir. Ancak, genellikle aile ve diğer sosyal destek ağlarından yoksun oldukları göze çarpmaktadır.

Yok abi ya. Sen öyle düşünce kimse dönüp bakmıyor arkadaşlarda akrabada uzaklaşıyor. Kışın zaten herkes telefonunu kapatır aramasında aman birşey istemesin. Ben zaten kimseden istememeye çalıştım. Valla büyük ablam arada bir para yolluyor ama onun dışında kimsem yok devlet yardım ederse ediyor (KE-14, 25y).

KE-1 ise, sosyal destek durumunu ifade ederken “gölge etme başka ih-san istemem” şeklinde kimseden herhangi bir destek almak istemediğini vurgulamıştır.

Aile ilişkilerinin devam etmesini ekonomik şartların iyi olmasına bağlayan bazı evsizler, maddi şartların aile ve sosyal ilişkilerde belirleyici olduğunu belirtmiştir.

Bizde zengin hep zengin fakir hep fakir kalır. Kimse yoksulu düşeni takmaz. Ben aylarca hastane köşelerinde sokaklarda kaldım kimse el atmadı. Ben Almanya doğumluyum çocukluk yıllarımda varlıklıydık sonra babam iflas etti evler dükkânlar gitti akrabalıkta para gidince bitti (KE-9, 29y).

Bazı evsizlerin, aile içerisinde diğerlerine yük olmamak, minnet duymamak, aciz görünmemek gibi duygulardan dolayı herhangi bir desteği kabul etmediği anlaşılmıştır.

Ailem olarak kardeşlerim var 4 tane. Bursa da dükkanı olan var, birisi hastane de çalışıyor. Geçenlerde geldiler buraya yardımcı olmak istediler burada nasıl duracaksınız, kış var vs ama biz minnet olmak istemedik şuan karnımızı doyuruyoruz burada. Ben aciz görünmek istemedim bir şey istemedim onlardan (KE-4, 45y).

Madde ve alkol kullanımı, aile bağlarını ve sosyal ilişkileri ciddi şekilde zedeleyen önemli faktörlerden biridir.

Çok kötü etkiledi beni madde kullanmam aileyle iletişimimi kaybettirdi. Bir süre sonra onlarda dayanamadı babamın yaptığı bütün kilitleri değiştirme durumu beni çok üzdü ama haklıydı biliyorum. Arkadaşlarımdan yardım edenler oldu ben sokaktayken gel kıyafetini yıka banyo yap diye çağırın oldu sağolsun ama nereye kadar (KE-14,25).

Bazı evsiz bireyler ise aile ile iletişimin olduğunu ama içerisinde bulunduğu evsizlik halini gizli tuttuğunu belirtmişlerdir.

Aslında ailemle bir problemim yok istesem şimdi de giderim bana güvenirler. Bu süreçte evsiz olduğum dışarda kaldığım için ailemden akrabalarımın çevremden maddi manevi destek alamadım. Çünkü bu durumu gizliyorum yani beni çalışıyor biliyorlar. Çünkü kendini o durumda göstermemek için, çoğu çekindiği utandığı için söylemez (KE-7, 55y).

Sokaklarda ya da sığınma evlerinde yaşamını sürdürürken, temel ihtiyaçlarını karşılamamanın ve güvenli kalmayı başarmanın yollarını arayan bireyler, aynı koşullara sahip diğer evsiz gruplarıyla yeni sosyal ilişkiler kurmuşlardır.

En büyük desteği evsizler olarak kendi aramızda hallediyoruz, nerde yemek verilir, nerelerde kalınır, nerde banyo yapılır vs birbirimizi motive ediyoruz ve desteklemeye çalışıyoruz (KE-6, 56).

Bu yeni oluşturulan sosyal ağın, bireyin duygusal ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktan ziyade, temel yaşam ihtiyaçlarını gidermeye yönelik daha çok araçsal bir nitelik taşıdığı ifade edilebilir. Çoğu evsiz birey aile, arkadaş ve yakın sosyal çevresinden destek olmadığını ifade etmiş olsa bile bu durumun aksine evsizlik sürecinde özellikle arkadaşlarının desteğini alan evsizler de vardır.

20 yıldır sadece arkadaşlarımın desteğini aldım başka kimsem olmadı.

Onlarla da hala görüşüyorum. Bana manevi destekleri oldu bende zamanında onlara iyilik güzellik yaptım ve karşılığındaydı hep bir sofraya kurarsın, alkol koyarsın karınlarını doyururduk (KE-8, 36y).

Öte yandan aile, arkadaş ve yakın sosyal çevreden alınamayan destek, toplum içerisinde ki herhangi biri tarafından da çoğu kez karşılanabilmektedir. Bu bazen bir esnaf, imam, polis, sağlık çalışanı veya bir gönüllü olabilmektedir.

Hastane de bir sosyal çalışmacı o çok destek oldu sağlık sorunları yaşadığım süreçte beni bir bakım evine aldırdı ben orda yaklaşık 3 ay tedavi aldım bastonla gittim yürüyerek çıktım (KE-21, 57y).

Bazı insanlar çok iyi kalpli bazıları kaçır bizden küçümser. İyi insanlar var gelip hal hatır soruyorlar. Park da kalıyoruz spor aletleri var gelip elbise bırakan bir ihtiyacımız var mı diye soran var. Geçen biri geldi para uzattı bugün benden kahvaltı yapın dedi zorla uzattı (KE-4, 45y).

KE-2 esnaftan aldığı desteği şöyle ifade etmiştir. “Mesela Allah razı olsun terminal de gariban babası izzet abe var yemeğini suyunu veriyor para yardımı ediyor adam mesela başka şehre gidecek otobüs bileti alıyor harçlık verip gönderiyor”.

Evsiz bireylerin zorlayıcı yaşam koşulları, aile bağlarının kopmasına ve sosyal ağlarının daralmasına neden olmakta, bu da onları toplumdan giderek daha fazla izole etmektedir. Bu izolasyon, hayatta kalma mücadelelerini daha da güçleştiren ve psikososyal açıdan ciddi problemlere sebep olan bir döngü yaratmaktadır. Bu nedenle, her bir evsiz bireyin geçmişteki ilişkilerini düzeltmesi, ailesi ve sosyal çevresi ile sağlıklı bağlar kurabilmesi adına çeşitli desteklerin sağlanması büyük bir önem taşımaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Aile içi sorunlar, barınma koşullarının uygunsuzluğu, ekonomik yetersizlik, madde ve alkol kullanımı, istihdam eksikliği, ruh sağlığı sorunları, yeterli sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar, sosyal damgalanma ve sosyal hizmetlerdeki açıklar, evsizliğe giden sürecin belirleyici faktörleri olarak ortaya çıkmıştır. Aile içinde yaşanan sorunlar, geçimsizlik veya ölümler evsizliğe giden sürecin ilk belirleyicisidir. Acar vd., (2022, s. 353) yaptığı çalışmada da benzer şekilde aile içi ilişkilerde yaşanan boşanma, ölüm, ikinci evlilik, şiddet gibi durumların varlığı evsizliği ortaya çıkaran etkenlerdir. Özkan'ın (2020, s. 166) araştırması, 50 erkek evsizle yapılan bir çalışmayı içerir ve bulgular, evsiz bireylerin çoğunlukla sorunlu aile yapılarına sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca, çalışma ailelerin boşanma, terk edilme veya bir aile üyesinin ölümü gibi olaylar sonucu dağılmasının, aile bağlarının tamamen kopmasına yol açtığını tespit etmiştir. Ayrıca Küçük'ün (2014, s. 122) araştırmasında bireyleri sokağa iten nedenlerin; aile içi sorunlar, boşanma ve özellikle aile üyelerinden birinin ölümü olduğu belirtilmiştir. İkinci olarak da aslında ailedeki problemlerin de başlamasına neden olabilen ekonomik zorluklar, işsizlik veya maddi yetersizlik durumudur. Bu bağlamda, Karaman'ın (2019, s. 107) İstanbul'daki 270 erkek evsiz üzerine gerçekleştirdiği çalışma, bizim araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir: Katılımcıların %53.5'i ailevi ilişkilerdeki çözümler, %34.1'i ise ekonomik ve sosyal problemler nedeniyle sokak hayatına geçiş yapmıştır.

Çalışmada evsizliğe giden süreçte madde ve alkol kullanımının çok belirleyici bir etken olduğu ortaya çıkmıştır. İlhan ve Ergün (2010, s. 80), madde kullanımının evsiz bireylerde diğer nüfusa kıyasla daha yüksek olduğunu vurgulamıştır. Altun'un (1997) çalışmasında evsiz ölümlerinin

%22'sinin alkol ve madde ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Öte yandan Karaman'ın (2019, s. 106) 270 evsiz bireyden veri topladığı araştırmasında, %24,8'inin madde bağımlısı olduğu belirtilmiştir.

Sağlık sorunları da evsizliğe giden yolda ana etken olarak ortaya çıkmıştır. Evsizlik öncesinde var olan kronik hastalıklar veya psikolojik rahatsızlıklar kişiye evsizliğe sürüklemekle beraber, kişi evsizleştikten sonra da çeşitli sağlık sorunları yaşayabilmektedir. Çabuk ve arkadaşları'nın (2023, s. 559) 20 evsiz birey ile yaptığı çalışmada da, görüşülen evsizlerin neredeyse tamamının sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı ve çoğunun kronik rahatsızlıklarının olduğu belirtilmiştir. Araştırmalara göre, evsizler arasında zatürre, tüberküloz ve AIDS gibi enfeksiyon hastalıkları ile kalp-damar hastalıkları ve kronik obstrüktif akciğer hastalığı gibi kronik rahatsızlıkların yaygınlığının artışıta olduğu kaydedilmektedir. Uzun süre güneşe maruz kalmak, sigara ve alkol tüketimi gibi kanser risk faktörleri bu popülasyonda daha fazla rastlanan durumlardır (Schanzer vd., 2007, s. 467). Ayrıca, diğer bir çalışmada evsizlerin yaklaşık üçte birinde majör depresyon, yüzde on yedisinde yüksek tansiyon, yüzde altısında şeker hastalığı, yüzde on yedisinde astım ve yarısından fazlasında madde bağımlılığı tespit edilmiş; en az yüzde kırkıında ise kronik bir sağlık problemi bulunmuştur (Ergün ve İlhan, 2010, s. 82). Öte yandan sosyal güvencenin olmayışından dolayı evsiz bireylerin erişebildikleri sağlık hizmetlerinin de sadece acil durumlarla sınırlı olduğu saptanmıştır.

Uygun fiyatlı konutların yetersizliği ve konut fiyatlarının aşırı yükselmesi, özellikle düşük gelirli bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılamalarını giderek zorlaştırmakta ve bu durum, konut güvencesi olmayan birçok kişiyi evsizlikle yüz yüze bırakan bir sürecin başlangıcı olabilmektedir. Nooe ve Patterson'a göre (2010, s. 109), uygun fiyatlı konut ve barınma imkânları kaybedildikçe, kalan yapılar için rekabet (kira seviyeleri) artmaktadır. Ayrıca şehir merkezinde yaşam koşullarının zorlaşması, devasa iş merkezlerinin yapımı, ucuz konaklama imkanının azalması, otel ve pansiyonların dönüştürülmesi ile insanların konut kaybı ile karşı karşıya kalmakta olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada evsizlerin yaşam koşullarına dair bulgulara bakıldığında bu insanlar; her gün belirsizlik içinde, uygunsuz, sağlıksız ve güvencesiz barınma koşullarıyla mücadele etmektedir. Ayrıca, ekonomik sorunlar, soğuk hava koşullarına maruz kalma, yiyecek ve kişisel hijyenin sürdürülmesindeki imkânsızlıklar ve damgalanma genellikle yaşam koşullarını

zorlaştıran durumlar olarak ortaya çıkmıştır. Hope ve Young'ın (1986) çalışmasında, evsizlerin yaşam koşulları; uzun bir süre sığınacak yeri olmayan, köprü altı, terk edilmiş bina, ucuz otel ve otogarlarda kalan, kamusal yardımlara muhtaç, ekonomik olarak bağımlı yaşam süren bireyler olarak açıklanmıştır. Işıkhan (2002, s. 40), saha araştırmasında görüştüğü evsizlerin %89'unun hiçbir geliri olmadığını, çöplerden topladıklarıyla hayatta kalmaya çalıştıklarını, hiçbir sosyal yardımdan yararlanamadıklarını belirtmiştir. Erbay (2013, s. 52) ise, 79 evsiz ile görüşmesinden yola çıkarak evsiz bireyin %43'ünün yardımlarla, %23'ünün geçici işlerde çalıştığını, %22'sinin emekli maaşıyla ve hurda toplayarak önemli bir kısmının ise dilenerek yaşamını sürdürdüğünü vurgulamıştır. Özkan (2020, s. 131)'in araştırmasında, evsiz bireylerin önemli bir kısmının fiziksel şiddet gördüğü, damgalanma ve dışlanma gibi olumsuz yargılanmalara maruz kaldığı belirtilmiştir. Çalışmanın bulgularında da görüldüğü üzere evsiz kişilerin güvenlikleri de sürekli tehdit altındadır; şiddete, istismara, hırsızlığa ve kişisel saldırılara açık bir durumda yaşamaktadırlar. Bektaş'ın (2014, s. 92) çalışmasında, evsizlerin yüzde %66'sının şiddet görüp zarar gördüğü, yüzde %52'sinin soygun/gasp gibi olaylara maruz kaldığı ve %9'unun psikolojik ya da fiziksel istismara uğrayan kişiler arasında olduğu rapor edilmiştir.

Evsizlerle yapılan görüşmeler sonucunda, evsizlik durumuna geçiş öncesinde aile bağları ve sosyal çevre ile ilişkilerin genellikle sona erdiği tespit edilmiştir. Öte yandan, evsizlik durumu ile birlikte bireylerin sosyal çevreleri büyük ölçüde daralmış, aile bireyleriyle yeniden bir araya gelmenin olası olmadığına dair bir kabulleniş durumu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, evsiz bireylerin uzun yıllar boyunca yalnız bir şekilde hayatta kalma mücadelesi verdiği gözlemlenmiştir. Bekaroğlu Doğan (2018, s. 182) tarafından yapılan çalışmada, evsizlerin sosyal sermayelerinin aşınması ile sokakla tanışmaya başladığı belirtilmiştir. Ayrıca, özellikle kronik ve döngüsel evsizlerin genellikle zayıf sosyal destek ağlarına sahip olduğu belirtilmiş ve sosyal ağların ya da kaynakların tükenmesi sonucunda bu süreci tek başlarına aşmalarının zorluğu vurgulanmıştır. Batterham (2019, s. 10), ailenin parçalanması veya ani aile içi ölümlerle, evsizlerin sosyal ağlarının daraldığını bundan ötürü de sosyal sermayenin azaldığını söylemiştir. Akyıldız (2020, s. 50) ise, evsizlerin sosyal ağlar ve destek eksikliğinin, toplumdaki soyutlanmasından dolayı olduğunu ve bunun sonucunda kişinin sosyal izolasyonla toplumdaki koptuğunu söylemiştir.

Ancak bu çalışmada görüşme yapılan evsizlerin bir kısmı aile, sosyal ilişkiler ve destek ağlarının devam ettiğini belirtmiştir. Nitekim genellikle aile, arkadaş ve sosyal çevresiyle iletişim kopukluğu yaşansa da, evsiz bireyler birbiriyle kaynaklarını paylaşmakta ve özellikle nerelerde barınabileceği, yemek, giysi, para gibi ihtiyaçlara nasıl erişileceği konusunda kendi aralarında bir sosyal destek mekanizması da kurabilmektedir (Fellin ve Flakerud, 2000, s. 60). Gürel'in (2023, s. 243) yaptığı çalışmada, evsiz bireylerin sosyal destek algısının yaşam kalitesine etkisi incelenmiş ve bulgular, evsiz bireylerin aile, arkadaş ve yakın ilişkilerden aldığı sosyal desteğin artmasıyla yaşam kalitelerinin de yükseldiğini göstermiştir. Sosyal hizmetler ve yardım kuruluşları, esnaf, imam gibi sivil inisiyatifler, evsizlere yemek, giysi ve geçici barınma gibi acil ihtiyaçları karşılamada aktif rol almış olsa da, bu çözümler katılımcılar için yalnızca kısa vadeli bir rahatlama ve geçiş desteği olarak görülmüştür. Gümüş'ün (2016) çalışmasında, devlet ve yerel yönetimler tarafından sunulan kamusal hizmetlerin evsizlerin yaşam koşullarını iyileştirmede yetersiz kaldığı, hatta bu hizmetlerin evsiz bireyleri sadece hayatta kalmaya odaklanmış bir durumda tuttuğu ifade edilmiştir. Ancak bu çalışma kapsamında görüşülen evsiz bireylerin neredeyse tamamı sunulan barınma hizmetinin destek anlamında hayatında dönüm noktası olduğunu da ifade etmişlerdir.

Genel olarak evsiz bireylerin deneyimleri, sorunları, yaşam koşulları, aile bağlarının zayıflaması veya tamamen kopması ve sosyal destek ağlarının eksikliği, bireylerin evsizliğe düşmesinde ve bu durumdan kurtulmalarını zorlaştırmasında etkili olan faktörler olarak öne çıkmıştır. Çalışmamız, evsiz bireyler arasında sağlıklı aile ilişkilerinin korunmasının ve sosyal destek ağlarının güçlendirilmesinin, evsizliğin önlenmesi ve hafifletilmesinde hayati öneme sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Extended Abstract

The Process Leading to Homelessness: An In-Depth Study on Living Conditions, Family and Social Support Networks

*

Musa Gürel⁴

ORCID: 0000-0003-4132-1700

Homelessness has become a topic of increasing global interest over the last 40 years. Despite concentrated research in Western societies, homeless individuals worldwide have been gaining visibility. In Turkey, prior to the 2000s, homelessness, urban poverty, and housing issues were not major concerns. However, they have become more pronounced with urbanization and migration. Factors such as urban poverty and the decrease in affordable housing options have contributed to the rise in homelessness.

Homelessness is commonly defined as the lack of ownership of a shelter and living in public spaces. It stems from both structural (unemployment, poverty, housing market) and individual (family issues, mental illness) factors. Homeless individuals often face mental health problems, substance and alcohol abuse, social exclusion, and poverty. The lack of social support amplifies the risk of homelessness, and the typical characteristics of homeless individuals include mental and physical disabilities, weak family ties, and limited access to social resources. The living conditions of the homeless are generally marked by instability, insecurity, and a lack of basic necessities.

This study aims to investigate the living conditions of homeless individuals, the role of family and social support networks, and the processes leading to homelessness. It focuses on the experiences of homeless individuals in shelters and on the streets, assessing the impact of family ties, friendships, and social support networks on their quality of life and reintegration into society.

A qualitative research methodology was chosen to deeply understand the process leading to homelessness. Descriptive analysis, often used by

⁴ Dr., Istanbul Sabahattin Zaim University, Institute of Graduate Studies, Department of Social Work (graduate), E-mail: musa.gurel@hotmail.com

researchers to gather summary information on various phenomena and events, was employed to gain comprehensive insights into the experiences, living conditions, and social support networks of homeless individuals. Purposeful and snowball sampling techniques were used to access the data group. Using criterion sampling, a type of purposeful sampling, homeless individuals in Bursa's city center who met specific criteria were selected as the sample. These criteria included the absence of mental disorders, no excessive alcohol or substance use, no communication problems, the ability to express themselves, and willingness to voluntarily participate in the study. Accordingly, interviews were conducted with a total of 14 homeless individuals, both in shelters and on the streets (terminals, parks, mosque courtyards).

The findings of the research are evaluated under three main themes: the process leading to homelessness, the living conditions of the homeless, and their challenges, and family and social support networks. Key factors in the process leading to homelessness include internal family issues, unsuitable living conditions, economic inadequacy, substance and alcohol abuse, employment deficiency, mental health issues, difficulties in accessing adequate health services, social stigma, and gaps in social services. Problems within the family, such as conflicts or deaths, have been identified as the primary determinants in the path to homelessness. Secondly, economic difficulties, unemployment, or financial inadequacy, which can also trigger family issues, have been significant. The study found that substance and alcohol use are critical factors in the process leading to homelessness. Health problems also emerge as major factors. Pre-existing chronic illnesses or psychological disorders can lead to homelessness, and various health issues can arise afterward. The absence of social security limits the healthcare services available to homeless individuals to emergency situations only. The lack of affordable housing and soaring housing prices increasingly hinder especially low-income individuals from meeting their housing needs, leading many to face homelessness.

Regarding the living conditions of the homeless, the study found that they struggle daily with uncertainty, unsuitable, unhealthy, and insecure housing conditions. Additionally, economic challenges, exposure to cold weather, the impossibility of maintaining food and personal hygiene, and stigmatization typically exacerbate these conditions. Interviews revealed that before becoming homeless, family ties and social relationships usually end. Subsequently, individuals' social circles significantly shrink, and

a realization that reuniting with family members may not be possible emerges. As a result, homeless individuals often endure years of solitary survival. Some homeless individuals reported maintaining family, social relationships, and support networks. Despite general communication disruption with family and social circles, they often share resources and create their social support mechanisms, especially regarding access to shelter, food, clothing, and money.

Social services and aid organizations, as well as civil initiatives like local businesses and religious leaders, have played an active role in providing emergency necessities such as food, clothing, and temporary shelter. However, these solutions are seen as short-term relief and transitional support for the participants. Overall, the experiences, problems, and living conditions of homeless individuals, along with the weakening or complete breakdown of family ties and the lack of social support networks, have been significant factors affecting their descent into homelessness and difficulty in escaping this situation. Our study underscores the critical importance of maintaining healthy family relationships and strengthening social support networks among homeless individuals in preventing and mitigating homelessness.

Kaynakça/References

- Acar, B., Bozkafa, H., Vural, B., Önal, S., Genç, M. ve Yaman, Ö.M. (2022). Evsizliğin nedenleri ve deneyimleri üzerine nitel bir araştırma: Beyoğlu örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 339-358. <https://doi.org/10.33417/tsh.986870>.
- Acar, H. ve Erbay, E. (2013). Sokak çalışması: temel kavramları ve kapsamı. *Sosyal politika ve kamu yönetimiyle sosyal hizmet (içinde)*. Ankara: Maya Akademi.
- Altun, G. (1997). 1991-1995 Yılları arasında İstanbul'da görülen evsiz insan ölümleri (Uzmanlık Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Batterham, D., Cigdem-Bayram, M., Parkinson, S., Reynolds, M., & Wood, G. (2022). The spatial dynamics of homelessness in australia: Urbanisation, intra-city dynamics and affordable housing. *Applied Spatial Analysis and Policy*, 15(4), 1021-1043. <https://doi.org/10.1007/s12061-022-09435-5>.
- Bekaroğlu, Doğan, B. (2018). *Küreselleşen İstanbul'da evsizliğin sosyal hizmet perspektifinden analizi (Beyoğlu örneği)*, (Yayınlanmamış doktora tezi), Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Bekaroğlu Doğan, B. (2020). Neoliberalizm, evsizliğin yönetimi ve evsizlerin hayatta kalma stratejileri, *İdeal Kent Dergisi*,11, 1339-1374.

- Bektaş, A. (2014). *Evsizlik algusu ve evsizlere yönelik sosyal politikalar: hükümlere evsizlere ilişkin bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi
- Birelma, A. (2014). *Türkiye’de evsizlik: genel bir değerlendirme*. P. Akkuş ve Ö. Başpınar Aktükün (Ed.). *Sosyal hizmet ve öteki*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 291-326.
- Biswas-Diener, R., & Diener, E. (2006). The subjective well-being of the homeless, and lessons for happiness. *Social Indicators Research*, 76(2), 185-205.
- Bower, M., Conroy, E., & Perz, J. (2017). Australian homeless persons’ experiences of social connectedness, isolation and loneliness. *Health & Social Care in the Community*, 26(2), 1-8, <https://doi.org/10.1111/hsc.12505>.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). *Yeni yoksulluk ve Türkiye’nin değişen refah rejimi. Birleşmiş Milletler kalkınma programı için hazırlanmış proje raporu*. Ankara: Ajans-Türk A.Ş.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri- beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Coşkun R, vd., (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı*, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Çabuk, G., Atamtürk, E., Öncel, S. (2023). Evsizlerin genel özellikleri, sokaktaki yaşam deneyimleri ve ihtiyaçları. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 539-568.
- Doğan, T. (2008). Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve iyilik hali. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), 30-44.
- Erbay, E. (2019). *Evsizler: sokakların görünmeyen yüzleri*. Ankara: SABEV.
- Eyrich-Garg, K. (2010). Mobile phone technology: a new paradigm for the prevention, treatment, and research of the non-sheltered “street” homeless?. *Journal of Urban Health*, 87(3), 365-380. <https://doi.org/10.1007/s11524-010-9456-2>.
- Fazel, S., Geddes, J. R., & Kushel, M. (2014). The health of homeless people in high-income countries: descriptive epidemiology, health consequences, and clinical and policy recommendations. *The Lancet*, 384(9953), 1529-1540.
- FEANTSA (2002). *Immigration and homelessness in the European Union: Analysis and overview of the impact of immigration on homelessness services in the European Union*. Brussels: FEANTSA
- Fellin, S. P. J., H. Flakerud and A. J. (2000). *The culture of homelessness*. In P. Manoleus (Ed.), *The cross-cultural practice of clinical case management in mental health* (pp. 41-68).
- Femi, O. (2017). *Causes of homelessness and ways to end and prevent homelessness* (Master). Hame University Of Applied Sciences, Visamaki.
- Fisk, D., Rowe, M., Laub, D., Calvocoressi, L., & DeMino, K. (2000). Homeless persons with mental illness and their families: emerging issues from clinical work. *Families in Society the Journal of Contemporary Social Services*, 81(4), 351-359. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.1031>.

- Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu. (2009). Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar. Çevre ve şehircilik bakanlığı, kentleşme şurası, göç ve sosyal politikalar komisyonu, Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Gürel, M. (2023). *Evsizlik olgusu ve evsizlere yönelik sosyal hizmet çalışmaları: Bursa örneği*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Hope, M. and J. Young (1986). *The Faces of Homelessness*. D.C. Healty Company.
- Işıkkhan, V. (2002). *Kentlerin gölgesinde yaşayan evsizler*. Ankara: Kardelen Ofset.
- İlhan, N. ve Ergün, A. (2010). Evsizler ve toplum sağlığı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(2), 79-90.
- Johnson, T.P vd. (1997). Substance abuse and homelessness: social selection or social adaptation?, *Addiction*, 92(4), 437-45.
- Johnson, G. and Chamberlain, C. (2011). Are the homeless mentally ill?. *Australian Journal of Social Issues*, 46(1), 29-48.
- Johnson, G., & Chamberlain, C. (2008). Homelessness and substance abuse: Which comes first? *Australian Social Work*, 61(4), 342-356.
- Karaman, M. F. (2019). *Sosyal dışlanma bağlamında evsizlik: İstanbul örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Küçük, M. (2014). *Kent yoksulluğu ve evsizlik (İstanbul Zeytinburnu spor kompleksi barınma evi örneği)*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- Marra, J., McCarthy, E., Lin, H., Ford, J., Rodis, E., & Frisman, L. (2009). Effects of social support and conflict on parenting among homeless mothers.. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79(3), 348-356. <https://doi.org/10.1037/a0017241>.
- Nooe, R. and Patterson, D. (2010). The ecology of homelessness. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 20(2), 105-152.
- North. C.S, vd (2010). A prospective study of substance use and housing stability in a homeless population, *Soc Psychiat Epidemiol*, 45, 1055–1062.
- Ögel, K. Yücel, H. (2005). Sokakta yaşayan ergenler ve sağlık durumları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 11-18.
- Özdemir, U. (2010). Evsizlik ve evsizlere genel bir bakış, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21 (2): 77-88.
- Özkan, D. Ö. (2020). *Evsizlik üzerine bir kent araştırması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- Ravenhill, M. (2008). *The culture of homelessness*. Aldershot: Ashgate.
- Schanzer, B., Dominguez B., Shrouf, P.E, Caton, Carol. L M. (2007). Homelessness, health status, and health care use. *Am J Public Health*, 97(3), 464-469. DOI: 10.2105/AJPH.2005.076190.
- Robertson, S. (1988). Social support: Implications for counselling. *International Journal for the Advancement of Counselling* (11), 313-321.
- Smith, N., & Ravenhill, M. (2012). The changing faces of homelessness: The character and composition of homeless populations in the West. *Housing Studies*, 27(7), 1026-1043.
- Somerville, P. (2013). Understanding Homelessness. Housing, *Theory and Society*. 30

(4), 384-415.

Song, J., Grey, C., & Davies, A. (2020). Creating an e-cohort of individuals with lived experience of homelessness and subsequent mortality in wales, uk. *Journal of Public Health*, 44(4), 805-809 <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdab180>.

Taylor, S. E., & Dear, M. J. (1981). Scaling community attitudes toward the mentally ill. *Schizophrenia Bulletin*, 7(2), 225-240.

Türkcan, S. & Türkcan, A. (1996). Psikiyatri ve evsizlik: bir gözden geçirme çalışması, *Düşünen Adam Dergisi*, 9(4): 8-14.

Wright, J. D., & Rubin, B. A. (1991). Is homelessness a housing problem? housing policy debate, 2(3), 205–223.

Wright, T., Ochrach, C., Blaydes, M., & Fetter, A. (2020). Pursuing the promise of preschool: an exploratory investigation of the perceptions of parents experiencing homelessness. *Early Childhood Education Journal*, 49(6), 1021-1030.

Musa Gürel

Lisans eğitimini Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde 2014 yılında, yüksek lisans derecesini Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalında 2017 yılında, doktora derecesini İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet programında 2023 yılında tamamladı. Ayrıca 2019 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmet Ön lisans 2. Üniversite mezunu. Şu an İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünü okumaya devam etmektedir. Doktora tezi “Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet Çalışmaları: Bursa Örneği” başlığını taşımaktadır. Akademik ilgi alanları, evsizlik, kentsel yoksulluk, sokak sosyal hizmeti, yeni toplumsal hareketler, toplumsal sorunlar ve madde bağımlılığını oluşturuyor.

Musa Gürel completed his undergraduate education in Sociology at Afyon Kocatepe University in 2014, his master's degree at Afyon Kocatepe University's Department of Sociology in 2017, and his doctoral degree at Istanbul Sabahattin Zaim University's Social Services program in 2023. Additionally, he graduated from Anadolu University's Social Services Associate Degree as a second university student in 2019. He is currently continuing his studies in Political Science and International Relations at Istanbul University's Open Education Faculty. His doctoral thesis is titled "The Phenomenon of Homelessness and Social Work Activities Aimed at Homeless People: The Case of Bursa." His academic interests include homelessness, urban poverty, street social work, new social movements, social problems, and substance addiction.

E-posta: musa.gurel@hotmail.com